

VITA QUARTA

SANCTI BERNARDI ABBATIS

DUOBUS LIBRIS SCRIPTA A JOANNE EREMITA.

1279 Incipit epistola Joannis Eremitae ad Petrum Tusculanum episcopum, de vita beati patris nostri Bernardi, primi Clare-Vallis abbatis.

1. Juxta petitionem et desiderium vestrum, pater dilectissime Petre, ad vestram et aliorum aedificationem, pro modulo nostro vitam beati Bernardi, primi Clare-Vallis abbatis, litteris commendare duximus dignum; ut per ejus imitationem et exempla, ad aeternam beatitudinem pervenire possimus. Sine dubio dignus est Sanctus iste, de quo volumus facere mentionem, laudari et coli: quoniam cum sanctis et electis Dei, regni caelestis adeptus gloriam, in medio Ecclesiae laudem habere meruit et honorem; unde nomen in sanctitate sortitus est et in benedictione vivit ejus memoria. Scriptum namque est: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus* (Psal. cxv, 15). Vere justus est iste Sanctus, et fidelis inventus in numero sanctorum, quasi ignis effulgens, et quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso. Ideoque fecit illum Dominus crescere in plebem suam, et semen ejus multiplicavit sicut arenam maris. Sermo ejus non frustra humanis auribus insonabat, sed rebus et factis causas rerum faciendarum inferebat, signis et virtutibus gloriosus. Multi etiam inventi sunt in numero sanctorum, quos ipse per Evangelium genuit. Numerum vero miraculorum, quae per eum facta sunt, si volumus explicare ad hoc non sufficit ingenii nostri parvitas. De caetero, si ea ad plenum et sciremus, et possemus evolvere, dicentibus fortasse non crederetur. Unde pauca in presenti, quibus fides neganda non est, volumus explicare.

2. Monachus quidam, venerandi Abbatis verax dilector et sincerus, forte cum quodam laico fratre, Humberto nomine, per virgulum adiacens monasterio Clare-Vallensi deambulabat, librum Miraculorum sancti Patris tenens in manibus; exponens ea secundum idioma romanae linguae, tam suae quam illius aedificationis causa. Contigit ergo eos, modicae pausationis gratia, consedere sub arbore piro, secus viam, per quam quotidie vadunt et veniunt laborantes in horto. Cumque non post modicum tempus consurgerent, supradictus monachus oblivione subripiente, sicut multoties fieri solet, librum quem paulo ante in manu tenuerat, humi per improvidentiam depositum reliquit. Abiit itaque, et regularis disciplinae studiis occupatus, cum tandem reduceret ad memoriam, quomodo, ubi, et quando perdidisset illum, nullam omnino

spem recuperandi concipiens (tum quia prope viam dimiserat, tum quia interim tanta fuerat facta inundatio pluviarum, ut etiamsi reperiretur, nihil amplius quam perditum valere crederetur), post aliquantum tempus ab illius inquisitione cessavit, imo etiam penitus desistere visus est; maxime tamen constrictus, quod per negligentiam suam Miraculorum sancti Viri volumen amississet. In hunc modum transiens unum circiter mensem, cum post modicam per hortum deambulationem, sub arbore praedicta resedisset, non tamen proposito querendi, vel spe recuperandi quod perdidit: miro et inaudito modo librum, tanquam ab aliquo conservatum, et tunc de recenti, et ex industria juxta se positum, subito in medium proferri miratus est. Et ut mirabilius esse credatur quod contigit, tam charta, quam scriptura adeo sana et incorrupta permanserat (nisi quod pauculis guttis exterius operimentum respergi videbatur), ac si cum caeteris libris in bibliotheca liber idem fuisset repositus. Quid super haec audientibus visum fuerit, nescio: ego autem pro parte mea asseverare non dubito, rem talem, tamque insolitam, nequaquam sine miraculo contigisse; quod siquidem beati Viri meritis ascribere et ratio persuadet: et veritas compellit.

3. Nocturni temporis silentio, cum post fatigationem diurni laboris, modicae repausationis gratia recubisset in lectulo, apparuit ei vigilanti vir venerabilis, amictus stola nivea, et staturae medioeris aetate grandaevis, crine candidus, angelica facie reverendus. Is in manibus suis duos libros tenere videbatur. Accedens itaque ad fratrem supra memoratum, porrexit ei utrumque, dicens: « Accipe, vide, et lege. » Qui repentinae visionis horrore, sicut fieri solet, attonitus, securitatem tamen ex affatu benigno aspectu tranquillo, vultu quoque angelico sumens, respondit: « Domine pater, nescio litteras. Simplex et illitteratus quomodo legam? » At ille « Fili, noli timere: ecce Dominus tecum est, et docebit te, et me intercedente, bene erit tibi. » Hujusmodi pia admonitione confortatus frater, utrumque volumen accepit, evoluit, et legit; mirans et obstupescens in semetipso, quonam modo id fieret. Persona deinceps assistens, quasi alterum volumen secum deferens, alterum fratri relinquens, valediciens ei data benedictione disparuit. Quid igitur? Mirabile quidem dictu est quod dicemus. Quid enim mirabili hoc mirabilius? Fratrem no-

vimus omnes quotquot sumus. Laicus quidem erat paulo ante, nec etiam alphabetum noverat. Deo tamen illuminante, ejus intelligentiam, et quibusdam fratrum suffragantibus, in brevi ad hoc profecit, ut non solum legere, verum etiam cantare satis decenter et convenienter sciret. Exinde tam usu quam gratia cooperante, dictionum significationes aliquantum intelligere coepit, et in hujusmodi scientia paulatim proficere. Visionem itaque supradictam scripsit in spe adjutorii divini, et subventionis beati Viri quem credimus ei apparuisse. Nonnulla miraculorum ipsius, quae vel scriptoribus ignota, vel per negligentiam fuerant praetermissa, tam decenter, tam bene, tamque elegantiter litteris commendavit, ut subinde rapti in admirationem, dicamus cum propheta David: *A Domino factum est istud, 1280 et est mirabile in oculis nostris.* (Psal. cxvii, 23). Quis ergo neget hoc miraculose factum esse? Quod apertius, quod evidentius miraculum? Ascribimus igitur in primis gratiae Dei illud, attribuimus deinde meritis Sancti, assignamus denique fidei et obedientiae fratris.

4. Quid plura? Revera Sanctus iste magnus est in numero sanctorum, inter Angelos et Archangelos, inter Apostolos et martyres, inter confessores et virgines, quia nunquam fuit pollutus, sed semper virgo permansit et immaculatus. Semper ejus mens erat in Deo, et Deus erat cum eo. Totum in eo disciplinatum, totum insigne virtutis. Mortuos suscitavit, daemonibus imperavit, claudis gressum reddidit, mutis loquelam, aegrotis sanitatem. Semper apud se erat modicus, apud summos magnificus, scriptis et fama mirificus, placidus bonis, malis terrificus, clarus meritis, exemplar morum, lux et speculum Christicolarum, maxime monachorum et omnium religiosorum. Lex Dei in corde ipsius, et doctrina sua, sicut sol in diebus aestatis, fulgens in Ecclesia Dei. Baculus fuit claudis, oculus caeco, compatiens aegrotis, munificus pauperibus et benignus, jucundus ad omnes, fons sapientiae et columna justitiae, pater Ordinis Cisterciensium et virtutis forma. O pietas Conditoris nostri! o benignitas Jesu Christi, qui talem triumphatorem nobis tribuisti! Venite, charissimi, bibite, et inebriamini. Potus quippe et cibus animae sunt exempla sancti Patris, quorum nonnulla referimus adjuvante Domino nostro Jesu Christo. Rogo vos, Pater, ut oretis pro me eundem Dominum nostrum, qui est Alpha et Omega, ut inchoator sit et consummator hujus operis.

Incipit epistola secunda ad Herbertum Turritanum in Sardinia archiepiscopum.

Petis a me, miles Christi H. fiducia et charitate qua me diligis, ut de vita vel actibus venerabilis patris beati Bernardi, propter quod ego apud quosdam discipulorum ejus olim assiduus fueram adhuc puer, aliquid tibi per litteras edam: quateenus memoriam suavitatis ejus os tuum fre-

quenter eructet, et scriptura de operibus tantae sanctitatis expressa, tuos jugiter visus et auditus oblectet. Ego autem, licet multa et magna viderim in actibus Viri Dei, quae et memoratu digna sunt, et imitatione dignissima; ea tamen ex parte non modica potuerunt subripi, et a memoria mea excidere, vel facilitate ipsa lubricae aetatis effluere, vel puerilis nimis teneritudini non haerere. De caetero si quid exinde mihi vel stupore miraculi, vel operis dignitate non excidit, quis sum ego, qui inertem stylum laudibus tanti Patris enucleandis admoveam, et in praecordia Viri Dei labiis incircumcisis erumpam. Illis narranda dentur gesta sanctorum, quos non dubites doctos a Domino, quibus dedit Deus linguam eruditam, ut sciant in tempore proferre sermonem. Mihi autem inenarrabiles sunt amici tui, Deus: ita ut tutius elegerim. Virum sanctum non tam praedicare quam colere; relinquens prudentioribus explicandum quod fecit, contentus ipse vel aemulari quod docuit. Caeterum ne spes tua quam, sicut arbitror, de affectione, magis quam de eruditione mea conceperas, usquequaque fraudetur, accipe breviter de moribus pii Patris quod ipse jam noveras: et dum apponis in ejus narratione scientiam, appone tibi pariter ab ejus actionibus disciplinam. Erat enim vir iste mira simplicitate parissimus, ita caelestibus intentus oraculis, ut juxta evangelicam fidem, universum mundum aeternorum amore contemneret, et nihil hic retinens praeter corpoream mansionem, mente et animo in caelestibus habitaret. Hic est in cujus pectore patientia aedificavit sibi domum, adeo ut omne gaudium existimaret, quoties robur animi sui actus cujuslibet adversitatis impeteret. Humilitas in eo supra humanum modum, tanquam jurasset ejus virtutis perfectione recuperare se caelum, cujus defectu diabolus lapsus est in infernum. Hunc in omni vita sua nec temperantia, nec fortitudo deseruit; ne in prosperis per laeta dissolutus efflueret, nec fractus adversitatibus elangueret. Corpus ejus candor castitatis induerat, mentem charitas inexstinguibilis inflammabat; ut esset foris lucidus, intus accensus, et totus desiderabilis. Jesu bone! quanta illi in obediendo solertia, in imperando modestia, in exhortationibus gravitas, in executionibus disciplina! Non illi de magisterio typhus, non de reverentia fastus; sed ita se submittebat omnibus, qui omnibus eminebat, ut illius se probaret esse discipulum, qui non ut ministraretur, sed ut ministraret advenerat. Blandus, pius, affabilis: non omittens in hilaritate censuram, non admittens in districtione severitatem. De fide vero ipsius et pia credulitate quid dicam? Haec est per quam meruit ut revelarentur ei saepius arcana caelestia, et per effectus visibiles divina illi sese proderent sacramenta.

Incipit prologus in Vita sancti Bernardi.

Qui vitas sanctorum, fratres charissimi, vult scribere, debet se primum de mendacis et iniquita-

tibus emendare. Non enim amant sancti mendacia, sed damnant eos qui ea loquuntur. Ipsi enim sunt qui potius asserunt quod scriptum est: *Os quos mentitur, occidit animam* (Sap. 1, 14). Offendit is qui vitas sanctorum scribit, sicut et ille qui byssum texit, si et manus habet maculatas; quia opera eorum coinquinantur. Texere byssum, est vitas sanctorum scribere. Manus maculatas habere, est vana gloria vel conscientia prava depravari, per quam mendacia confinguntur. Qui mendacium habet in mente, quomodo potest recta loqui de operibus sanctorum? Dico vobis, dilectissimi, quia multum me coartat hic labor scilicet vitas sanctorum scribere. Nec immerito: me namque nec propria commendant merita, nec scientia ornat. Malo tamen temeritatis notam subire, quam pudoris inordinati nebula, laudes sanctorum contactas silentio praeterire. Contestor igitur divinitatem, quae omnia novit, quia nihil frivolum, nihilque humanae laudis, vel avaritiae causa scribere propono; sed quae vera, simplex, et sancta confirmat relatio seniorum; quibus credere tam pium est, quam non credere impium. Servis et amicis Dei scribo, quos fallere periculosissimum est, sancti Viri gloria pariter et virtutibus delectatus, quem etiam me tacente praenozant homines, miraculorum ejus magnitudinem vehementer admirantes. Nemo itaque contemnat quae leguntur: quia licet rationem et possibilitatem humanam excedat magnitudo dicendorum, tamen omnia possible sunt apud Deum, et nihil est impossibile credenti. Verumtamen qui de his haesitaverit, pie potius ignoscat, quam mendacii me arguat. Nihil est enim in rebus humanis quod non possit aliquo modo infamari, vel sinistra interpretatione perverti. Ecce in quo humanum iudicium, vel falli, vel fallere nequeat. Quare? Quia et rei certitudo ambiguitatem removet, et mendacium, sicut ait Seneca, tenue est, et ut vitrum perlucet (*Epist.* 79). Item dico vobis, fratres, quia minus affligit me hic labor; sed Dei, ut spero, erit adiutorium, quo bene impleri possit quod inceptum est. Te igitur invoco, Verbum, per quod omnia creata sunt, ut des mihi, sicut decet, de beato Viro dicere quae vera sunt.

Incipit Vita sancti Bernardi.

1. Beatissimus igitur Bernardus, in pago Lingonensi, Fontanis oppido patris sui, digna propagine oriundus fuit; carnis quidem prosapia nobilis, sed culmine mentis nobilior. Genitor ejus Tescelinus nomine, genitrix vero Aalays, filia Bernardi Montis-Barri domini, viri potentis et magni secundum saeculi dignitatem, et ex antiquorum, sicut asserunt multi, Burgundiae ducum generositate trahens originem. Sed quia de ejus genere historiam in praesentiarum explicandam non suscepimus, ad id quod potius dicendum est, revertamur. Aalays igitur filiam suam idem Bernardus, avus scilicet beati Bernardi, litteris erudiri voluit, ut in futuro monachum faceret: sed Dei providentia aliud de ea disposuit.

A Nam cum ad quintum decimum aetatis suae annum pervenisset, a Tescelino Fontanensis oppidi domino, viro nobilitate et dignitate conspicuo, et in rebus saeculi satis locupletissimo, requisita, est ad conjugium. Pater vero ejus, quoniam honeste negare non potuit, requisitam concessit.

2. Quae postquam conjuncta fuit viro suo lege conjugali 1282, dedit ei Deus gratiam, ut de fructu ventris sui poneret super mensam suam, sicut et fecit. Sex namque filios, et unam filiam genuit, non tam viro suo, quam Deo; sicut pius Dominus demonstrare dignatus est in sanctis operibus eorum. De suo namque sanctissimo Spiritu mentes eorum illuminavit. Illi vero degustata spirituali dulcedine, militiam diaboli et pompam saeculi abnegantes, cooperante pia admonitione fratris sui Bernardi (qui erat lux ardens, sed adhuc sub modio, non super candelabrum), ad fortissimam vitam coenobitarum in eremum venerunt, et monachalem habitum susceperunt. Omnes itaque monachi facti, vitam Deo placitam simul aggressi sunt, Filia vero monacha facta in monasterio Juilleii. O beatus venter, qui tales portavit! o beata ubera, quae lactaverunt tales! o beati generis origo, unius uteri gloriosa fecunditas! Vos ergo unanimiter, viri Deo digni, pro caelesti gloria praesentia contempistis, et magis elegistis cum Christo aeternaliter vivere, quam in hoc mundo infelici feliciter ad tempus vivendo gaudere. Sed hoc de conversatione vestra, quoniam plura dicere stylus historiae non permittit. Ad nati- vitem, a qua dicendi initium sumpsimus, reverentes, cepta prosequimur in hunc modum.

3. In ordine filiorum primogenitus fuit Guido, homo disciplinatus et a Deo dilectus, sapiens in verbis simul et opere; secundus, Girardus, vir vitae venerabilis, honestus moribus, sapientia clarus, consilio providus; tertius, Bernardus, lux et speculum fratrum suorum, et sanctae Ecclesiae columna sublimis; quartus, Andreas, vir simplex et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo; quintus, Bartholomaeus, qui primae indolis florentibus annis senum anticipans vitas, aetatem immaculatam mentis sinceritate decoravit; sextus, Nivardus, qui terrena hereditate contempta, caelestia praelegit. Femina vero beatum Bernardum nascendi ordine subsecuta, in sacro Baptismate Humbelina nomen accepit. Hos omnes Deo, ut dictum est, non saeculo mater generans, singulos mox ut partu ediderat, in illa ipsa angustia et afflictione corporis, et in contritione cordis, de terra propriis manibus elevans sursum, Domino offerebat. O mulier firma in fide, et stabilis in Dei dilectione, perseverans in oratione! Felix es, felixque uterus tuus, felixque fructus ventris tui. Alias vero mulieres, quae ad portum ejus conveniant, sicut mos est, oblationem supradictam facere non permittebat. Scripturas enim noverat, et maxime Davidicum psalmum, ubi canitur: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum et humilium, Deus, non despicies* (Psal. 1, 19). Beatissi-

num vero Bernardum non tam cito quam alios, sed in provectiore aetate Domino obtulit. Obstulit utique, et hoc devotissime fecit: et ut ille erga Dominum devotior exsteteret, litterarum studiis eum tradidit instruendum. Iis ergo in hunc modum decursis, simul ad utrumque parentem tam gloriosae sobolis styllum reflectamus.

4. Fuit in partibus Burgundiae, ut supra texuimus, vir vitae laudabilis, Tescelinus nomine, et uxor ejus Aalays. Fueruntque ambo generosi secundum saeculi dignitatem, clariores tamen fide et operatione; et quanto atiores, tanto humiliores, sicut scriptum est: *Quanto major es, tanto te humilia in omnibus* (Eccli. III, 20.) De fide, spe, charitate, justitia et aliis virtutibus eorum, cuncta narrare difficillimum est. Pauca tamen eruditionis causa ponemus. Cum quodam tempore vir memoratus, diversis emergentibus causis (sicut inter saeculares frequenter contingere solet), cum quodam sibi adversante, multo inferiori genere, et substantiae minoris, monomachia firmaverat decertare: adest statuta dies, et praefixa certamini. Convenitur utrimque. Recordatus autem vir venerabilis Tescelinus timoris Dei, et judiciorum divinatorum, in quibus dicitur: *Iuste judica proximo tuo* (Levit. XIX, 15); et item: *Quod tibi non vis fieri alii ne feceris* (Tob. IV, 16): quamvis fortior et potentior esset, et hostem superare, et de victoria lucrum maximum reportare valeret; ultro tamen se pacavit cum adversario, quidquid erat in controversia, sine disceptatione resignans et relinquens. O magna pietas, magna viri clementia! Magna sunt quae narramus, sed majora quae sequuntur.

5. Venerabilis quoque Aalays uxor ejus consueverat inter 1283 caetera virtutum insignia, circumire domos, exquirere pauperes, infirmos, et egenos, eisque de suo proprio erogare quod necessarium erat. Claudorum etiam atque debiliu maxiam habebat curam; non servis, non aliis utens ministris ad haec officia peragenda, sed per semetipsam hoc agens, ad eorum habitacula veniebat, et unicuique quod opus erat praebens, per ecclesiarum xenodochia devotissime discretis infirmis ministrabat; ollas eorum extergens, cibos porrigens. calices diluens, et alia cuncta faciens, quae servis et ministris mos est serviliter operari. Quid plura? Volumus omnes virtutes ejus narrare? Minime, quia nobis non crederetur. Unum tamen relatu dignissimum proferemus in medium, rem videlicet plenam miraculo, nec sine admiratione a nobis auditam, referente quodam abbate religiosissimo, nomine Roberto, qui magis quam sexaginta septem annis in monasterio sub jugo regularis disciplinae vixit; nepos siquidem ejusdem matronae, de qua volumus pertractare, filius autem sororis suae; ad quem etiam beatus Bernardus primam epistolarum suarum dirigit.

6. « Mater, inquit, sancti Patris nostri religiosissima exstitit. Consuetudo autem ejus erat per

singulos annos in solemnitate sancti Ambrosii [al. Ambrosianini], universos, clericos quos invenire poterat, congregare, eosque in eadem die, ad honorem Dei, et beatae Mariae, et memorati sancti, omniumque sanctorum, cibo et potu solemniter reficere. Deus autem honorem, quem illa sancto suo exhibebat annis singulis, eidem remunerare volens, mortis quae suae in anniversario ejusdem festivitatis die futura erat, illam praesciam fecit, die quadam ante festum: unde ipsam Spiritus prophetiae participem fuisse non incredibile est. Illa autem viro suo et filiis suis, et omni familiae suae, quod sibi revelatum fuerat, indicavit. Cunctique admirantes, et primo non credentes contingere sicut praedixerat, postea magis admirati sunt. Porro vigilia festivitatis imminente, febris artus occupavit. Die autem festo, post celebrationem Missae, corpus Domini sibi afferri devotissime petiit: quod et factum est. Deinde sacrosanctae Unctionis munita sacramento, cum accepisset Eucharistiam, universos clericos secundum consuetudinem ad coenam convocari fecit. Illis autem recumbentibus, filium suum Guidonem primogenitum advocavit; intimens ei, et sollicite inculcans, ut statim clericos refectione completa, ante se convenire faceret. Ille autem benignae matri suae benignissime obediens, post refectionem clericos in unum convocans, fecit ut mater petierat. Adsunt clerici: quibus congregatis, in spiritu congratulans ancilla Christi, nuntiat dissolutionem sui corporis imminere. Illi autem Dominum pro ea suppliciter exorantes, litaniam inceperunt: cum quibus ipsa, quousque ultimum exhalaret spiritum, devotissime psallebat. Cum vero chorus psallentium jam pervenisset ad illam litaniae supplicationem, « Per passionem scilicet, et crucem tuam libera me, Domine, » necdum cessans a supplicatione, in ipso mortis articulo, in manus Domini commendans spiritum suum, elevata manu signans se signaculo sanctae crucis, in pace reddidit spiritum: procul dubio receptum ab Angelis, collocatum a Deo cum animabus sanctis, exspectantem cum magna felicitate et quiete resurrectionem corporis sui in die generalis resurrectionis, quando iudex et advocatus noster Christus Jesus adveniet iudicaturus vivos et mortuos, et saeculum per ignem. In hunc modum sancta illa anima de templo sancti corporis egressa manus, sicut erat erecta ad indicandum signum crucis, videntibus et admirantibus cunctis qui aderant, sic remansit. »

7. O feminam igne divini amoris incensam, fide robustam, spe patientissimam, charitate devotam! o felix mulier et beata, quae talem honorem erga Deum acquisisti, ut et diem depositionis tuae praenosceres, et in tuo felici transitu adeo evidenter super te claresceret signum redemptionis nostrae; signum, inquam, in quo Deus ac Dominus noster pius Jesus, pro salute humani generis pati dignatus est. Fit itaque de migratione felicis animae gaudium angelis in caelo; econtra dolor et luctus pauperibus

Christi, viduis et orphanis, quorum mater erat in saeculo.

1284. 8. Fama autem nuntiante circumquaque obitum illius, abbas Sancti-Benigni Divionensis, Gerannus nomine, vir vitae venerabilis, statim advenit, sacrum corpus petiit, reliquias ejus thesaurum reputans gloriosum. Impetrato ergo quod petierat, tum pro reverentia sua, tum filiorum cooperante benevolentia, ipse et qui cum eo erant pietatis affectu lacrymis ubertim fluentibus, corpus sanctum, tanquam thesaurum pretiosum, submissis cervicibus secum reportantes ad castrum Divionense tandem perveniunt. Et ecce omnis populus exierat obviam eis cum crucibus, et cereis, atque ingenti gaudio et veneratione, sacri corporis glebam usque ad basilicam beatissimi atque praclarissimi martyris Benigni, prosequentibus ibidem universis, cum magna reverentia illam sepulturae dederunt. Post haec praedictus abbas super sepulturam ipsius sex imagines, in memoriam sex filiorum suorum, fabricari fecit; sicut usque in hodiernum diem evidenter ostenduntur. Illa vero deinceps per quinque annos apparere consuevit filio suo Andreae, sicut narrat historia domini Guillelmi hominis Dei. Et cum de conversione sua tractare inciperent fratres, apparuit beato Bernardo, dicens: « Fili Bernarde, noli timere, sed viriliter age, et efficaciter imple quod inchoas, quia opus Dei est. Ex hoc enim beatos vos dicent posteri. Ego vero exspecto vos in gloriam Dei » Quo dicto disparuit, et beatus Bernardus magis ac magis in Dei servitio proficiebat.

Incipit prologus in secundo libro.

Pauca de virtutibus beati Bernardi, primi abbatis Clarae-Vallis, pia intentione ad medium deducere volumus, ut per ejus exempla possimus gaudere cum gaudentibus, laudare Deum cum laudantibus. In parte opusculi prima, ingressum nativitatis illius protulimus: hic vero nonnulla miraculorum conferimus, quae Deus per manus ejus operari dignatus est. Sed quid nobis agendum est? Possumus omnia comprehendere? Nequaquam: quia nobis non crederetur. Perversi sunt filii Adam, sicut fuerunt ab initio. Sed quid inde? Debemus propter incredulitatem eorum silere? Non quin potius nobis pro posse nostro laborandum est in agro Dominico. Ex abundantia cordis os loquitur. Nos autem quod habemus in corde prolatione dignum, prout ad propositum nostrum pertinet, stylo colligabimus.

Incipit liber secundus.

1. Bonae indolis puer Bernardus, jam tamen evoluto, ut a patribus nostris accepimus, viginti duorum annorum spatio, eremum petens, fortissimum monachatus propositum cum sociis a Deo sibi datis assecutus est apud locum cui nomen Cistercium: ubi tanta erat tunc temporis penuria temporalium, ut vix possent habere vestes ad utendum ordinate qui ibi convenerant. Enimvero ante adventum ejus eo in loco habitare ceperant nonnulli viri religiosi, sed paucissimi, quibus pius Dominus

noster a tempore illo et deinceps procul dubio propter servum suum Bernardum, quem ad eos miserat, benedixit, et sanctificavit locum ipsum; et omnibus inibi commorantibus quidquid necessarium fuit, satis abunde largitus est. Igitur cum esset juvenis sanctissimus in cella Novitiorum, quidam de parentibus suis venerunt ut visitarent eam, et locuti sunt cum eo. Post signum vero horae nonae, reversi sunt unusquisque ad sua, et religiosissimus juvenis ad opus Dei in ecclesiam. Tunc secundum consuetudinem elevans oculos ad caelum, putans se invenire gratiam Dei sicut et prius, non invenit. Excoegitavit itaque in se ipso, hoc sibi pro qualicumque delicto seu peccato contigisse, et non comperit nisi vanas fabulationes, quibus paulo ante per imprudentiam se exposuerat. Qua de causa cum se culpabilem intellexisset, prostravit totum corpus unum juxta altare, dicens cum propheta: *Domine, ne in furore tu arguas me (Psal. vi, 1.)* Et cum hoc fecisset per viginti et quinque dies, apparuit ei gloria Domini, et replevit eum, et dedit ei scientiam sanctorum, ut in bonum consummarentur opera ejus. Sed et alii venerunt visitare eum, et acceperunt **1285** licentiam ab abbate Stephano, ut ad eum loquerentur. Et cum ad eos, duceretur, accepit stupas, et misit sub capucio in aures suas; ita ut hoc artificio ab inani contabulatione se conservare posset immunem; sique venit ad hospites, et fuit cum eis per totam horam, et nihil audivit; non locutus est, pauca verba de edificatione. Tunc pulsata campana, gaudens, et relinquens eos, venit in ecclesiam, gratia sua sibi taliter a Deo conservata. O virum praeciquae sanctitatis, et dignum memoria, qui sibi in hunc modum providendo, audientes adhuc aedificat, et aedificabit usque in finem, non sibi solummodo, sed infinitis proficius existens?

2. Post non multum vero temporis abbas Stephanus, honestate morum conspicuus, secundum dispositionem Dei novellae illius plantationis pater, defructu quem sibi Deus dederat, cum multiplici augmento oblationem Deo facere decernens, transmisso conventu, inchoavit abbatiam, firmitatem dictam. Duas quoque alias in brevi, Pontiniacum scilicet et Vallem-Absinthiatem, quae nunc Clara-Vallis dicitur: cui ordinavit abbatem, juvenem sanctae conversationis, Bernardum nomine, qui fuit ibidem cum sociis suis, multis diebus degens et orans, in fame, in sibi, in jejuniis, in vigiliis, frigore et nuditate, in laboribus plurimis, in diversis angustiis animae et corporis; divinorum tamen eloquiorum meditationi incessabiliter intentus, de die id diem sensus suos vigilanter emundans, et animam liberatus ab omni passibili affectu, impassibilitatis lumine illustrabat. Tamen in primis qui tibi fuerant congregati, passi sunt penuriam, ut cibus eorum esset panis, non de avena (pretiosum namque tale edulium reputarent), sed de mistura qualicumque multo viliori, imo vilissima, atuncque conglobatus potius quam confectus, Folia quoque arborum cocta in aestate pro pul-

mentis habebant; in hieme vero, radices herbarum. **A** O quot labores, quot angustias, quot aegritudines, quantas tribulationes, quantasque anxietates, quam graves infirmitatis et indigentiae passiones in loco praedicto sustinuit Vir beatissimus, et qui cum eo missi fuerant fratres! Fagina, et caeteri fructus silvestres, et quaedam alia, quae terra sponte procreare solet, fercula illis erant meliora; cum carnem, et omnem pinguedinem, ova, et caseum, et vinum omnino non gustassent. Indumenta vero eorum, tam in aestate, quam in hieme, cuculla et tunica, quae rarissime innovabantur. Caligis quoque utebantur vilibus, et calceamentis frequenter diuque disruptis manentibus et dissutis, antequam repararentur, quae praenimia corii paupertate ligabant funiculis. O viri generosi et magni in saeculo! Quis ad haec loca arida et periculosa vos adduxit, nisi ille qui dives erat in caelis, et pauper humilisque in terris in praesepio recubuit; cui unumquemque vestrum felix mater vestra cum produxisset in lucem, cum maxima devotione obtulit? Quis ergo inseruit vobis animum, ut relinqueretis possessiones vestras, villas scilicet et castella, servos et ancillas, cognatos et affines, conjuges et liberos; nisi ille qui Angelorum et Archangelorum conditor, humanam naturam assumpsit pro salute humani generis?

3. In illa tanta penuria, de qua supra diximus, inter caeteras necessitates, sal die quadam defuit eis. Et vocavit sanctus Abbas unum de fratribus suis, Guibertum nomine, dixitque ei: « Fili Guiberte, accipe asinum, et vade ad nundinas, et eme nobis salem » At ille respondit: « Ubi est praetium? » Ad quem homo Dei: « Crede mihi, fili, quia nescio tempus, quod auram vel argentum habuerim. Sursum est enim qui habet peram meam, et thesauros meos in manibus suis. » Tunc frater ille quasi subridens ait: « Si vacuus perrexero, vacuus redibo. » Cui ait Sanctus: « Noli timere, fili mi, sed vade securus. Ille enim qui habet thesauros nostros, sicut jam dixi tibi, erit tecum in itinere, et praebit omnia propter quae mitto te. » Ad haec verba, sumpta pii Patris benedictione, perrexit cum asino ad nundinas, ad castrum cui nomen Risnellum, plus quam oportet incredulus. Sed pius et clemens Dominus non respexit suam incredulitatem, sed consideravit servi sui fidem, et tribuit ei omnem rem, pro qua missus fuerat. Itaque cum castrum appropinquasset, **1286** et venisset ad quendam villam, obvium habuit quemdam presbyterum, qui salutavit eum, dicens: « Unde es, frater? aut quo pergis? » At ille respondens, exposuit ei diligenter itineris sui causam, et paupertatem loci, in quo habitabat Pater sanctus cum filiis suis. Quae cum audisset presbyter, vehementissime compunctus est: et duxit fratrem in domum suam, deditque illi medietatem modii salis, et quinquaginta solidos vel amplius, sicut saepe narrare consueverat idem Guibertus. Quibus acceptis, coepit gratias agere Deo immensas, et dicere in animo suo;

« Procul dubio verus est sermo quem audiavi a Patre meo: sed in hoc peccavi erga eum peccato magno, quia ei non credidi, sed incredulus veni huc. » Et valefaciens presbytero, reversus est ad monasterium: quod cum ingressus fuisset, cucurrit ad Hominem Dei, et retulit ei omnia quae sibi in via contigerant. Cui dixit Pater sanctus: Dico tibi, fili, quia nulla res tam necessaria est omni christiano, quam fides. Habe ergo fidem, et bene tibi erit omnibus diebus vitae tuae. » A die illa et deinceps, tam frater ille quam alii, verba sancti Patris in majori habuerunt reverentia. O bone Jesu, fidem quam habuit iste Sanctus, quis enarrare potest? Scio, Domine scio, et in me agnosco, quia hoc facere non possum. Si quis tamen super hoc sollicitus est, eat ad bibliothecam, et legat in Scripturis sanctis: quarum lectione plurimum dignoscere poterit, quam charitativus fuerit Sanctus iste et timoratus, ut non offenderet erga Salvatorem suum. Ego enim in praesenti historia non suscepi laudes ejus scribere, sed tantummodo quaedam miraculorum sive operum mirabilium referre, quae Dominus per eum mundo palam facere dignatus est.

4. Quidam de Clementini-Prati fratribus adveniens, visitandi gratia novellam Christi plantationem, honorifice susceptus est, prout fieri potuit: cui qui in promptu erat, oblatus est dimidius panis avenaceus. Quo suscepto, et cum magna admiratione, quia de tali viverent, reportato ad Clementinum-Pratum, omnibus inibi habitantibus annuntiavit servorum Christi voluntariam in maxima paupertate abstinentiam, in abstinentia patientiam, in egestate liberalitatem munificam. Statimque vehementer compuncti, et compatiens Clementini-Prati fratres, in eorum subsidium communiter assenserunt. Tunc magister loci illius, Odo nomine, vir venerabilis, dilectus a Deo et hominibus oneratis equis et asinis panes et cibaria in quadrigis detulit. Tunc vero a die illo usque in hodiernum diem tanta fuit fraternitatis communio inter Claram-Vallem et Clementinum-Pratum, quod quando fratres Clementini-Prati Claram-Vallem adveniebant, ita eis deferebatur, sicut vni Clarae-Vallensium in spiritualibus et humanis. Defunctis etiam vicissim reddebatur obsequium. In hunc modum pius Jesus magis ac magis providebat servis suis.

5. Advenit etiam mulier quaedam centum solidos afferens, quibus contacta est pedum eorum nuditas. Cunctis animalibus carebant: excepto asino, quo Abbas ad visitationes suas deferebatur, lignaque ad necessitates comportabantur. Coacti vero fame, frigore, et aliis indigentis, Abbati suo conquesti sunt, quod pro nimia paupertate discedere congerentur. Quo audito, Abbas blande ac leniter consolans eos, Dei timorem et amorem, spem quoque vitae aeternae et remunerationis divinae, quantum potuit, insinuavit. Illi vero maxime angustiati, et angustiati dolore multiplici, nullatenus volebant consentire, sed magis volebant Cistercium reverti, cumque Vir